

Burai Lászlóné – Dr. Faragó Attiláné

Szövegértést fejlesztő gyakorlatok

3. évfolyam

AK
APÁCZAI KIADÓ

Burai Lászlóné – Dr. Faragó Attiláné

Szövegértést fejlesztő gyakorlatok

3. évfolyam

A kiadványt az Oktatási Hivatal KHF/5103-14/2009. határozati számon
2009. 11. 05-től 2014. 08. 31-ig tankönyvvé nyilvánította.

Az Apáczai Kiadó
az iskola-előkészítő és általános iskola alsó tagozatos oktatási programcsomagjáért
2007. szeptember 5-én
MAGYAR TERMÉK NAGYDÍJ[®]
kitüntető címet kapott.

2007

AK
APÁCZAI KIADÓ
CELLDÖMÖLK

2007

Lektorálta
DR. SZILÁGYI IMRÉNÉ

Tudományos-szakmai szakértő
BALLA KATALIN

Tantárgy-pedagógiai szakértő
VASVÁRY ZOLTÁNNÉ

Technológiai szakértő
ZARUBAY ATTILA

Szerkesztette
BOZSIK ROZÁLIA

Illusztrációk
DÁNOS JUDIT

Fotók
VADÁSZ SÁNDOR

Kapcsolódó kerettanterv
Az OKM 16440-2/2008. sz. miniszteri határozatával kiadott –
Apáczai Kiadó Bázisiskoláinak Kerettanterve
az általános iskolák 1–8. évfolyamai számára

AP–030121
ISBN 978-963-464-994-6

© Burai Lászlóné – Dr. Faragó Attiláné, 2009
9., átdolgozott kiadás, 2011

A kiadó a kiadói jogot fenntartja.
A kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül sem a teljes mű, sem annak része
semmiféle formában nem sokszorosítható.

Kiadja az APÁCZAI KIADÓ Kft.
9500 Celldömölk, Széchenyi utca 18.
Telefon: 95/525-000, fax: 95/525-014
E-mail: apaczaikiado@apaczai.hu
Internet: www.apaczai.hu
Felelős kiadó: Esztergályos Jenő ügyvezető igazgató

Nyomdai előkészítés
SOPRONI ANZSU Kft.
Javította: NÉMETH JÓZSEF

Terjedelem: 6,18 A/5 ív
Tömeg: 136 g

Mottó: *Olvassatok mindennap!*

Kedves harmadik évfolyamos tanuló!

Amennyiben a fenti mottót megszíveled, ez a munkafüzet rövid szövegeivel segítséget nyújt neked abban, hogy jobban megismerd a téged körülvevő világot. Bepillanthatsz a növények, állatok életébe, érdekességeket olvashatsz a múltból, megismerhetsz új játékokat, kísérleteket és találkozhatsz a mindennapokban is használatos szövegekkel. Ha megoldod a szövegek után található feladatokat, jobban megérted az olvasmány tartalmát.

Néhány jó tanács a munkafüzet használatához:

1. Először figyelmesen olvasd el a kiválasztott szöveget az elejétől a végéig!
2. Értelmezd és kövesd pontosan a feladatok utasításait!
3. A megismert szöveg segít a feladatmegoldásban, ezért gyakran térj vissza hozzá, és abban keresd a választ a kérdésre!
4. Ha nem találsz meg mindenre szó szerint a választ, akkor gondolkodj és következtess a szöveg tartalmából!
5. Az illusztrációk segítik az olvasottak elképzelését és megértését, ezért figyelmesen nézd meg őket!
6. Ügyelj a helyesírásra is, a munkád legyen igényes!

A feladatok melletti pontszámok az önellenőrzést szolgálják. Kérd ehhez a tanítód vagy szüleid segítségét! Az elért és az elérhető pontszámokat összehasonlítva lemérheted, hogy mennyit ügyesedtél az önálló szövegértelmezésben.

Jó munkát kívánnak
a füzet szerzői

TITOKZATOS TERMÉSZET

Egy időjós növény

Száz és száz olyan növény van, amelyik pontosan jelzi az embernek az időjárás napi változásait. Példa erre a *tündérrózsa* vagy más néven vízililiom.

Ez a növény mintegy száztízmillió éve jelent meg Földünk állóvizeiben, s ma is sokfelé díszíti folyóink csendes öbleit, tavainkat. Június, július táján szívesen gyönyörködünk a nagy, úszó, zöld levelek közt virító finom, fehér virágaiban. Gyakran nevezzük északi lóbusznak is.

A vízililiom szép, finom virága nagyon érzékeny környezetének változásaira. E növény fény- és melegkedvelő. Képes megjósolni a várható időt. Jó időben reggel hét-nyolc óra körül kibontja hófehér virágát, és sütkérezik a napfényben. Jellegzetes illata magához vonzza a beporzását segítő rovarokat. A nap vége felé azonban fázni kezdenek a szirmok. Délután öt-hat óra felé a virágok újra becsukódnak, és lemerülnek a víz alá. A lassan lehülő vízben a tavirózsa virága nem fázik. Ha a virág a szokottnál korábban csukódik be, vagy reggel nem emelkedik fel a víz színe fölé, nappal pedig nem nyit ki, rossz idő várható.

A tündérrózsának van még egy időjós képessége. Jelzi, hogy vége a hideg nappaloknak és az erős éjszakai fagyoknak, melyek májusban néha ránk köszöntenek. Ha hirtelen felbukkan és szétterül a vízben a fehér vízililiom széles, zöld levele, az biztos jele annak, hogy jönnek a meleg napok.

Lityinyeckij A természet mint barométer

Fordította Soproni András

1. Keretezd be a szövegben az időjós növény mindegyik nevét!

3

2. Húzd alá a szövegben! Hogyan jelzi a vízililiom a rossz időt, és hogyan a meleg napok közeledtét?

2

3. Javítsd ki az állításokban azokat a szavakat, amelyek hamissá teszik! Írd le helyesen a mondatokat!

A vízililiom kedveli az árnyékot és a hűvös időjárást.

2

Reggel 9-10 óra körül nyílik ki a tündérrózsa.

2

A lóbusz illatával vonzza magához a madarakat.

2

Gyökerek és hajtások

Tavasszal a magokból új növények csíráznak. Végezd el te is a következő kísérletet, amelyben megfigyelheted a csírázás folyamatát!

Egy tiszta befőttesüvegbe állíts annyi felcsavart papír zsebkendőt, hogy kitöltse az üveget! Nyomkodd a papírt egy kanál nyelével az üveg oldalához! A papír és az üveg fala közé három helyen csúsztass egy-egy babszemet! Kanállal óvatosan önts vizet a papírra, amíg az át nem ázik! Tedd az üveget világos, meleg helyre! Öntözd meg minden nap, hogy a papír nedves maradjon!

Ha jól figyelsz, érdekes dolgokat tapasztalhatsz. A babszemek megduzzadnak, és külső héjuk felreped. Apró gyökér kezd belőlük lefelé hajtani. Ezután egy másik kis zöld csíra indul felfelé. Ez a csíra lassan növekedni kezd, majd hamarosan szétválik két levélkére. A gyökérből is fehér leágazások fejlődnek, a hajtás pedig még több levelet hoz.

Az így kifejlődött palántákat ültess virágcserepbe vagy rögtön ki a kertbe! Kötözd a növényt karóhoz, és öntözd rendszeresen! Néhány hét elteltével már szedheted is a saját természetű babjaidat.

*Angela Wilkes Évszakok könyve
Fordította Törőné Tóth Katalin*

1. Keretezd be a szövegben a kísérlet elvégzéséhez szükséges eszközöket, anyagokat!

5

2. Állítsd sorba számozással a kísérlet elvégzésének lépéseit!

1

- ___ Világos, meleg helyre teszem.
- ___ Mindennap megöntözöm.
- ___ Egy kanállal az üveg oldalához nyomkodom.
- ___ Három babszemet csúsztatok az üveg fala és a papír közé.
- ___ A befőttesüveget kitöltöm papír zsebkendővel.
- ___ Bevizezem a papír zsebkendőt.

3. Rajzold le a babszem csírázásának a folyamatát!

4

4. Karikázd be, hogy mi kell a bab csírázásához!

3

fény talaj meleg víz tápsó

Csigatempó

A csigák nyirkos, árnyékos helyeken élnek. Napközben általában csoportokban rejtőzködnek. Falrepedésekben, üres cserepekben, nagy kövek alatt találhatunk rájuk. A földön csúszva nyálkás csíkot hagynak maguk mögött. Ez vezeti őket a rejtekhelyre is.

A csiga két pár tapogatóval rendelkezik. Az egyik pár szaglószer, a másikon található a szemei. Ha megzavarják, visszahúzza a tapogatóit, s még a csigaházba is visszabújik.

A csigaház védi a csiga puha testét. A fiatal csigák háza még lágy, ahogy nőnek, úgy válik egyre keményebbé. A csigaház csíkos. A csíkok közti távolság mutatja, mennyit nőtt a csiga egy év alatt.

A csigák nyaranta párzanak. **Ezután gömbölyű, fehér petéiket a talajba rakják, közvetlenül a felszín alá.**

Általában éjszaka vagy eső után jönnek elő táplálkozni. Ez azért van így, mert bőrüknek nedvesen kell maradnia. Télen vagy amikor forróság van, a csigaház nyílását nyálkával tapasztják be a hideg és a kiszáradás ellen. Ez a nyálka később kemény zárófedéllé alakul. **A legtöbb csiga növényevő, különösen a zsenge hajtásokat kedvelik.** Apró fogakkal borított reszelőnyelvükkel darabokra aprítják a leveleket.

*Angela Wilkes Évszakok könyve
Fordította Törőné Tóth Katalin*

1. Tegyé fel kérdéseket a vastagon írt mondatok tartalmával kapcsolatban!

5

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

2. Húzd alá a kérdésekre a válaszokat a szövegben!

5

- Miért húz nyálkás csíkot maga után a csiga?
- Mi bizonyítja, hogy a csiga óvatos állat?
- Mit mutatnak a csigaház csíkjai?
- Miért tapasztja be a csiga a házában a nyílását?
- Mire használják a csigák reszelőnyelvüket?

3. Fejezd be a mondatot az utolsó bekezdés alapján!

1

A csiga kárt okoz, mert _____

Védett madarak

A holló

Történelmünkben is jól ismert madár. Mátyás király címerállata. Szilágyi Erzsébet levelét ez a madár vitte rabságban tartott fiához. Tollazata fekete-szürke. A varjúfélék közé tartozik. Fák tetején él és költ. A tojó foglalkozik a fiókákkal, a hím eteti őket. Rovarokat, apró emlősöket, gyíkokat, kételtűeket fogyaszt. Az ínséges téli hónapokban megeszi a fagyott magokat, és ráfanyalodik az elhullott állatok húsára is. Télen nyáron nálunk lakik. Mióta védetté nyilvánították, nő a hollók száma.

A sárgarigó

A tojó és a fiatalok zöldessárgák, a hím pedig olyan, mint egy ékszerdoboz. Gyönyörű színei miatt aranymálkónak is hívják. Május elején jön hozzánk, „huncut a bíró” énekéről lehet felismerni. Ha márciusban hallasz ilyet, az a seregély torkából származik, ő utánozza a rigót. Emberszerető madár, a tanyák, gyümölcsösök közelében él. A fák ágaira alulról szövi a fészket. Nagyon hasznos, mert a hernyókat, cserebogarakat pusztítja. Ősszel a Földközi-tenger vidékére költözik.

A kanalasgém

Hosszú csőrű, hosszú lábú nagy vízimadár. Valamivel kisebb a gólyánál. Jellegzetessége a lapos, széles csőrvége. Ezzel szűri ki a vízből a táplálékát. Vízi rovarokat, csigákat, piócákat, békalárvákat, apró halakat eszik. A Hortobágy halastavaiban, sekély vizeiben méltóságteljesen lépked. Ősszel továbbrepül a Földközi-tenger melegebb vidékeire.

Védett madaraink kislexikona
Schmidt Egon alapján

1. Töltsd ki a táblázatot a szövegek és a képek segítségével! Nézz utána a hiányzó adatoknak, és egészítsd ki a táblázatot!

	A holló	A sárgarigó	A kanalasgém
Milyen a külseje?			
Hová rakja fészket?			
Mivel táplálkozik?			

2. Húzd alá a kérdésekre a válaszokat a szövegben!

Hogyan nevelik fiókáikat a hollók?

Mi a másik neve a sárgarigónak? Miért hívják így?

Mire szolgál a kanalasgém lapos, széles csőrvége?

3. Következtess, hogy miért védettek ezek a madarak!

9

4

2

Bambuszmedve

Ritkaság az állatvilágban az óriás panda vagy bambuszmedve. Tíz ujjunkon megszámolhatjuk, hogy mennyi van még belőle a világ állatkertjeiben. **1869-ben fedezték fel, de csak 1936-ban sikerült az első élő példányt fogságba ejteni.** Először a pekingi állatkertben csodálhatták meg a látogatók. Ugyanitt született az első utód is.

Ez az állat csak Kínában él, ott is a 2500 méternél magasabb hegységekben. **Leereszkedik azonban a dzsungelbe is, mert előszeretettel táplálkozik a bambusz rügyeivel, hajtásaival, leveleivel.** Emiatt a helybeli lakosság „bambuszragónak” hívja, de emlegetik „fehér medveként” is. Ez az elnevezés is helytálló, mivel a

panda szőrének színezete meglehetősen furcsa: általában fehér, de a füle és a szeme környéke, meg a négy lába fekete. Ilyen színű foltok vannak a hátán és a tarkóján is.

Testének hossza eléri a 2 métert, tömege a 150 kilogrammot. Származása szerint ragadozó állat. **Mivel azonban óriási mennyiségben fogyaszt bambuszt, ezért mellső lábának mancsán egy hatodik ujj fejlődött ki, táplálkozási módjához igazodva.** Téli álmat alszik.

Egyébként életmódjáról nem sokat tudunk, mivel ritka állat, s a kutatóknak nehezen hozzáférhető. A bambuszmedve az 1961-ben alapított WWF (Természetvédelmi Világalap) jelképe, amelynek kitűzött célja a Föld vadállományának megmentése.

Csodálatos állatvilág című könyv alapján

1. Keretezd be a szövegben a bambuszmedve elnevezéseit!

3

2. Tegyé fel kérdéseket a vastaggal kiemelt mondatok tartalmával kapcsolatban!

6

1. _____
2. _____
3. _____

3. Írd ki a szövegből az óriás pandára vonatkozó adatokat!

6

Felfedezésének éve: _____ Fogságba ejtésének éve: _____

Természetes élőhelye: _____

Az első állatkerti pandabébi születésének helye: _____

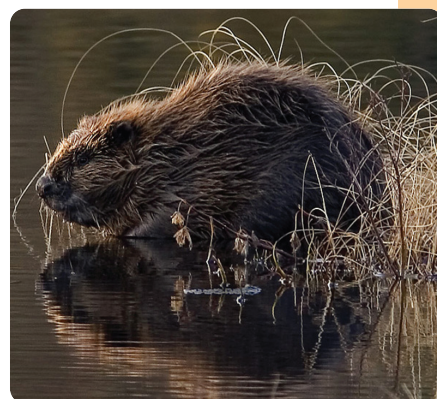
Testhossza: _____ Testtömege: _____

4. Húzd alá pirossal, hogy mi a WWF célja!

1

A hód – az állatvilág építőmestere

1. Bundája rendkívül puha. Barnás, aranyos színárnyalatú, jó meleg és nem ázik át. 30 kilogrammos testtömegével az egyik legnagyobb rágcsáló. Testhossza a farkkal együtt 100–120 cm. A szeme kicsi. Ha a vízbe ugrik, a füle és az orra rögtön becsukódik. A foga olyan erős és éles, hogy még a fatörzset is ki tudja vele dönteni. Ideje nagy részét a vízben tölti. Mellső lábaival bármit ügyesen meg tud fogni. Hátsó lábait uszonyként, nagy széles farkát pedig kormánylapátként használja.

2. A hód nagyevő. Lankadatlanul gondoskodik a maga és családja táplálékáról. Hatalmas fogaival képes felaprítani és megenni a vízparti fák kérgét. A nehéz ennivalóhoz még zseme zöltségeket, vízínövényeket, fűzfaleveleket és virágokat is eszik. Ezek után a hód édességként szívesen fogyaszt egy-egy gyümölcsöt is.

3. Lakóhelye a hódvár, amelynek bejárata a víz felszíne alatt van. Ahhoz, hogy a hód bemehessen a házába, lemerül a tó vagy a folyó fenekére. Onnan bemászik egy hosszú alagútba, amelynek a vége a vár belsejébe vezet. Az előtérben lerázza magáról a vizet. Azután bemegy a tágas és kényelmes szobába. Ennek padlója száraz, és faforgácsból, háncsból készült fekvőhely van rajta. Az egész hódcsalád ebben a biztonságos várban él. A hód maga építi fel a lakhelyét, és azt a gátat is, amelyik a folyó egyik partjától a másikig ér. Ez a gát védi meg a hódvárat. A hódok házuk építéséhez nyárfa- és nyírfaágakat, rönköket használnak föl. Csatornarendszert ásnak, és azon szállítják az anyagokat az építkezéshez.

Anne-Marie Dalmais – Annie Bonhomme 366 és négy történet a természetről

1. Adj rövid címet a bekezdéseknek!

1. _____ 3. _____
2. _____

2. Írd le a szövegből a hód testének jellemzőit!

Bundája: _____ Lábai: _____
Testhossza: _____ Testtömege: _____
Szeme: _____ Füle, orra: _____
Foga: _____

3. Húzd alá a 2. bekezdésben, hogy mivel táplálkozik a hód!

4. Döntsd el az állítások igazságtartalmát a 3. bekezdés alapján! (I, H)

A hódvár bejárata a folyóparton van. ____ *A hódcsalád az előtérben alszik.* ____
Hosszú alagút vezet a vár belsejébe. ____ *Az állat egyedül él a várban.* ____
Fekhelyük forgácsból, háncsból készül. ____

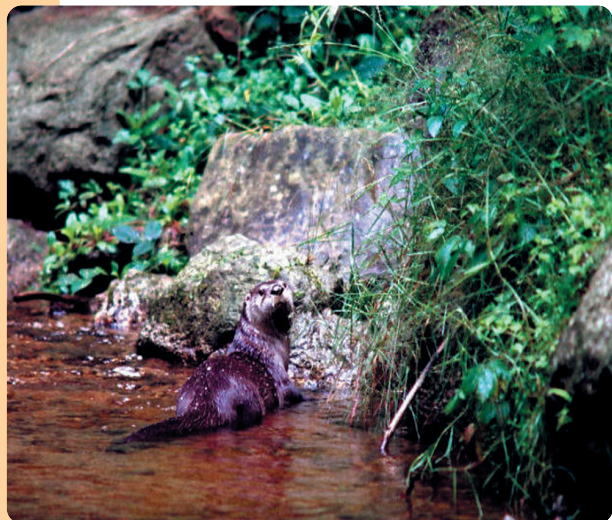
3

7

6

5

Tíz hódot telepítettek a Hanságba

Tíz hódot vittek pénteken a Fertő–Hanság Nemzeti Park magyarországi oldalára, hogy ott majd szabadon engedjék őket. A hódok Bajorországban jöttek világra. A Természetvédelmi Világalap (WWF) segítségével jutottak a nemzeti parkba. Itt kiváló élet-körülmények vártak rájuk.

Bajorországban mintegy 5000 hód él vadon, de egyre kisebb területen. Emiatt gyakori az „összeütközés” az emberrel. A német tartomány igyekszik kíméletes módon ellenőrizni a hódok létszámát. Az elszaporodott hódok egy részét a WWF átveszi Bajorországtól, és új lakóhelyet keres

számukra. Pénteken harmadik alkalommal költöztettek hódokat a Hanságba, mert a korábban odatelepített állatok igen jól megtalálták helyüket. A WWF mindezt azért vállalja, mert a hódokat szeretnék megtelepíteni a legtöbb Duna menti országban, ahol korábban teljesen kipusztultak.

Az 1990-es évek első felében a Duna–Dráva Nemzeti Parkba nagy sikerrel telepítettek újra hódokat. Egy év múltán már volt szaporulat, 1999-ben pedig hét hódcsaládot számláltak, egyenként 10-12 taggal.

MTI, 2002. április 5. 18:22

1. Következtess a válaszra a szöveg ismeretében! Írd le!

4

Miért van szükség arra, hogy hódokat telepítsenek hazánkba? _____

Miért ezeket a magyarországi nemzeti parkokat választották lakhelyül számukra? _____

2. Húzd alá a szövegben a kérdésekre a választ!

2

Miért okoz gondot a hódok elszaporodása Bajorországban?

Milyen megoldást kínál a WWF?

3. Írd ki a szövegből a következő adatokat!

6

A WWF magyar neve: _____

Ebben az országban születtek az áttelepített hódok: _____

A Bajorországban vadon élő hódok száma: _____

Ide telepítettek hódokat a 90-es évek első felében: _____

Ennyi hódcsalád élt ott 1999-ben: _____

Ennyi tagja van egy-egy hódcsaládnak: _____

A szorgalmas gumilabda

1. A szív nem olyan „szív alakú”, amelyet gyakran láthatunk padba vésve, falra rajzolva. Inkább tojásra emlékeztet. Fala csupa izom. Négy üregből áll, amelyek közül kettőnek pitvar, kettőnek pedig kamra a neve. Ha izmos fala összehúzódik, az üregek összesűkülnek, és kipréselik magukból a vért. Ha viszont ellazulnak az izmai, a szív kitágul, és befogadja az erekből érkező újabb véradagot. Olyasféle munka ez, mint amikor valaki lyukas gumilabdát nyomkod a víz alatt. Ha összenyomja, kifröcsköl belőle a víz, ha meg elengedi, a gumilabda újra megtelik folyadékkal.

2. A szív éjjel-nappal végzi ezt a pumpálást. Munkája eredményeként a vér folyton-folyvást kering a szervezetünkben, hogy aztán meglassulva, megsötétedve a visszereken át visszajusson a tüdőbe. Itt felfrissül, és ismét a szívbe kerül, hogy tovább folytassa életfenntartó útját. Ugye, milyen egyszerű? A vérkeringés lényegét háromszáz évvel ezelőtt fedezte fel egy angol orvos.

3. A szív szaporán végzi pontos munkáját. Egyetlen perc alatt hetvenszer húzódik össze és tágul ki újra. Sőt, időnként még ezt a sebességi rekordot is „megdönti”! Nyugalmi állapotban – például amikor alszol – a szív csökkenti a tempóját; erős mozgás vagy izgalom hatására azonban egyre sebesebb munkába kezd, mintha csak hajtanák. De hát meg is hajszolja olykor a gazdája! Az erősebben működő testrészek és az agy mind több friss vért követel, és a szív kénytelen kétszeres erővel dolgozni, hogy teljesíthesse a megrendelést.

Dr. Kádár András – Gaál Éva A vér csodái

1. Írd ki a szívre vonatkozó adatokat a szövegből!

Alakja: _____ Fala: _____

Részei: _____

2. Húzd alá az 1. bekezdésben, hogyan működik a szív!

3. Keretezd be a 2. bekezdésben azokat a mondatokat, amelyekből megtudod, hogyan kering a vér a szervezetünkben!

4. Felelj a kérdésekre!

Hányat ver percenként a szív? _____

Mikor ver hevesebben? _____

Mikor csökkenti tempóját a szívünk? _____

5. Fogalmazd meg egyetlen mondattal, hogy miért mondhatjuk: *A szív a szervezet motorja!*

4

2

2

4

3

A Tordai-hasadék

A monda szerint a tordai hegy Szent László királyunk mögött hasadt meg, hogy megmentse őt üldözőitől.

Valóban az erdélyi (Románia) Nyugati-Szigethegység utolsó hulláma egy helyen hirtelen megtörik. Ott a Tordai-hasadék, melyet a Hesdát-patak vize vájt a mészkőbe az évmilliók során. A hasadék bejárata vadregényes. Romos vár sziklakövei húzódnak jobbról is, balról is. Lent a völgyben csörgedezik a patak. A 3 kilométer hosszú hasadéknak néhol 300 méteres magasságot elérő csupasz falai vannak.

Hajdan ez lakott hely volt. Az ősember benne ütötte fel a szállását. A rómaiak építőanyagként használták kifejtett köveit. A Nagykutya- és a Kis-kutya-barlangok menedékkül szolgáltak a lakosoknak a tatárjárás idején, de ugyanezt a szerepet töltötték be a XVII. században is.

Érdekes, hogy Románia növényállományának közel egyharmada, mintegy 997 növényfajta él itt. Kettő különösen jellemző. Az első a vadfokhagyma, amelynek szára erőteljes, levelei rézsútosan simulnak a szárra, virága sárga. A kavics között tenyészik, főleg a magas sziklák párkányán. A másik a husáng, egy 2 méter magas, ernyős virágzatú növény, amelyik csak a Torda városa felé tekintő sziklacsoportokon nő.

A növényzet mellett a madarak is valóságos madármúzeumot alkotnak. De gyakoriak a környéken a nagyvadak is: a farkas, a róka, az őz.

A természet csodái című könyv alapján

1. Húzd alá a szövegben más-más színnel, hogyan keletkezett a Tordai-hasadék a monda szerint és a valóságban!

2

2. Gyűjtsd ki az adatokat a szövegből!

9

A Tordai-hasadék helye: _____

A Nyugati-Szigethegység anyaga: _____

Az itt élő növényfajok száma: _____

Különleges növényei: _____

Az itt élő állatok: _____

3. Jelöld csillaggal azt a bekezdést, amelyikből kiderül, hogy milyen célokat szolgált a régi időkben ez a hely!

1

4. Keretezd be a vadfokhagymát és a husángot bemutató mondatokat!

2

Égszakadás, földindulás!

A zivatar érdekes természeti tünemény. Akkor keletkezik, ha valahol egy erős, felszálló meleg légáramlás alakul ki, vagy gyorsan tör be a hideg levegő.

A zivatarnak jellemző kísérője a villámlás és a mennydörgés. A gyerekek gyakran jobban félnek a dörgéstől, mint a villámlástól. A régi népek is féltek az égiháborútól. A görögök azt hitték, hogy Zeusz főisten ostorától származnak a villámok. A magyar hiedelem égből hulló tüzes köveknek tartotta, ezért is nevezik sok helyen a villámot mennykőnek. Ma már tudjuk, hogy a villám elektromos jelenség. Benjamin Franklin arra is rájött, hogyan lehet védekezni ellene. Ő találta fel a villámhárítót, amit ma már minden nagyobb épületre felszerelnek.

Alakjuk szerint három típusú villámot ismerünk: felületi villámokat, amelyek a felhők belsejében futnak, a cikcakkos vonalas villámokat és a gömbvillámot.

A villámok egy láthatatlan csőben, csatornában futnak, amelyet igen erős áram tart össze. Amikor a villamos kisülés megtörténik, a csatorna hangos csattanással szétrobban. Ezt a hangot felerősíti a felhők és a földi tárgyak visszhangja, s ebből lesz a félelmetes mennydörgés. Minél közelebb csap le a villám, annál erősebb a csattanás. Ha távolabb csap le, halkabb dübörgő hangot hallunk. Az is előfordul, hogy olyan távoli a villámlás, hogy nem is halljuk a hangját. A hang 333 métert tesz meg másodpercenként, így azt is ki tudjuk számolni, milyen messze csapott be a villám.

Havril–Szabó–Tarnay A Nyitnikék kalendáriumának alapján

1. Felelj tömören a kérdésre! Írd le a válaszod!

Mikor keletkezik zivatar? _____

2. Keretezd be a zivatar kísérőjelenségeit és a villámhárító feltalálójának a nevét!

3. Húzd alá, milyen hiedelmek fűződnek a villámláshoz!

4. Sorold fel a villámtípusokat!

1. _____ 3. _____
2. _____

5. Igaz vagy hamis az állítás? Jelöld I vagy H betűvel!

A villámlás villamos (elektromos) kisülés. _____

Villámláskor csak fényjelenséget látunk. _____

Minél messzebb csap le a villám, annál nagyobb az ézengés. _____

A villám becsapásának helyét ki tudjuk számolni a hangsebességből. _____

ÉRDEKESSÉGEK A MÚLTBÓL ÉS A JELENBŐL

A kalendárium története

Annak idején, ha valaki megbízható forrásból akart tájékozódni a várható időjárásról, a remélt termésről vagy csak egyszerű, szórakoztató olvasnivalót keresett, elővette az egész éven át féltve őrzött könyvecskét, a kalendáriumot.

Az első magyar naptár 1538-ban készült. Régen a kalendárium két részből állt. Az első részben volt a naptár – az év hónapjaival, heteivel és napjaival. Fontos dolgokat tudhattak meg belőle az ünnepekről, a szentek névjegyzékéről, a nap járásának változásáról, sőt az egyes napok különféle magyarázatairól. Tovább lapozva mondókákat, tréfás verseket is találhattak benne.

A kalendárium második részét magyarul Toldaléknak nevezték. Ebben a részben voltak a jóslatok: az időjárásról, a várható termésről, még a háborúkról is. Hamarosan a magyar kalendáriumok elválaszthatatlan része lett az országban történeteket megörökítő Krónika, valamint az Aktuális hírek rovat. Később rövid elbeszélések, tanító szándékú írások is bekerültek az egyre vaskosabb és tartalmasabb kalendáriumokba.

A kalendáriumok megjelenését mindig nyár végére, ősz elejére várhatták az olvasók, ekkorra az ország legtávolabbi vidékeire is eljutott ez a fontos olvasnivaló.

Szivárvány Heted 7 Határon VI. évf. 5. szám alapján

1. Keretezd be a szövegben, hogy mikor jelent meg az első magyar naptár!

1

2. Készítsd el a régi magyar kalendárium tartalomjegyzékét! Fogalmazz címszavakat!

11

I. rész Naptár

II. rész Toldalék

3. Húzd alá, hogy melyik megfogalmazás fejezi ki pontosabban a kalendárium szó jelentését!

1

- Az adott évre vonatkozó naptárt, fontos eseményeket, időjárási megfigyeléseket és szórakoztató olvasmányokat tartalmazó képes könyv.
- Természeti megfigyeléseket és izgalmas történeteket tartalmazó könyvecske.

Olimpia – régen

Manapság a televízió és a műholdak segítségével négyeszdöntőként az egész világ lesi, várja a híreket a világ sportolójának legnagyobb versengéséről, az olimpiáról.

Ez a játék görög eredetű. Olümpiában, a játékok színhelyén, nyüzsgött a tömeg, az ünnepélyes megnyitóra készültek. A versenybírók mindenkit szigorúan ellenőriztek, a sportolóknak és edzőiknek esküt is kellett tennie Zeuszra, a főistenre, hogy a szabályokat megtartják. Az olimpia a férfiak versenye volt.

Az első nap ünnepléssel telt el.

A második napon száz és száz tekintet szegeződött a négy ló vontatta kétkerekű kocsik versengésére. A kocsiverseny a gazdagok szórakozása volt. Ők voltak a kocsik és a lovak tulajdonosai, de helyettük fogadott hajtók álltak a rajthoz. A nap délutánján kezdődött a pentatlon, vagyis az öttusa. Ekkor diszkoszt vetettek, gerelyt hajítottak, távolugrottak az atléták.

A harmadik napon pihentek, mert kellett az erő a negyedik napra a futáshoz és a birkózáshoz. Ezekbe a számokba más versenyzők is bekapcsolódtak. A leglátványosabb és legnépszerűbb sportág a futás volt. A legrövidebb táv a nagyjából 200 méteres, a leghosszabb a 4800 méteres futás volt.

Az olimpia utolsó délutánján a birkózó-, ökölvívóversenyeken tombolt a közönség. Az ökölvívás abban az időben nagyon kemény sportág volt, mert még nem ismerték az ökölvívókesztyűt.

Mit nyert a győztes? Koszorút, pálmaágat és szalagot. Városától jókora pénzjutalmat kapott, s a legnagyobb költők énekelték meg dicsőségét. Az olimpiai játékok fontosságát mutatja az is, hogy a versenyek idején még a háborúkat is szüneteltették.

Bíró Ferencné – Csorba Csaba Az ókori görögök és rómaiak élete című könyve alapján

1. Egészítsd ki a mondatokat a szöveg segítségével!

Ez a játék _____ országból származik. Csak a _____ vehettek részt rajta. A sportolók _____ arra, hogy a _____ betartják.

Az újkori olimpiákat _____ évente rendezik meg.

2. Keretezd be a szövegben, hogy mely sportágakban versenyeztek az ókori játékokon!

3. Húzd alá azokat a mondatokat, amelyek új információkat tartalmaznak!

Az ókori olimpiák színhelye Olümpia volt.

Az első újkori olimpiát a görögországi Athénban rendezték meg.

Már az ókorban is rendeztek öttusaversenyeket.

A nők csak 1908 óta vehetnek részt az olimpiai játékokon.

A versenyek ideje alatt nem háborúztak.

A játékok felelevenítését a francia Coubertin (kuberten) báró kezdeményezte.

Ő fogalmazta meg, hogy a nemes versengés és a részvétel a fontos.

4. Jelöld csillaggal azt a bekezdést, amelyből kiderül, hogy mi volt a győztesek jutalma!

5

7

4

1

Mióta használunk zsebkendőt?

Még ha őseink edzettebbek voltak is, mint mi, akkor sem valószínű, hogy a jégkorszakot nátha nélkül úszták meg. Zsebkendőről csak a római korban beszélhetünk, amelyet zseb hiányában a tógájukban (vállon átvett, lepelszerű ruha) hordtak a férfiak, s amelyet nem is orrfúvásra használtak. Az egyik kendőjükkel a verítéküket itatták fel a homlokukról, a másikba a szájukat törölték. Keszkenőjüket lobogtatták a színházban, ha tetszett az előadás. Kendővel jelezték a cirkuszi játékok kezdetét is.

Vagy abban az időben nem fújtak orrot az emberek? Volt erre a célra is egy kis vászondarab, amit a nyilvánosság előtt nem illett használni. A vélemények megoszlanak arról, hogy Európában mikor jelent meg a zsebkendő. XV. századi olasz festményeken már látható az előkelő hölgyek kezében. Ez azonban még csak kézkendő. Ebből keletkezett a keszkenő szavunk.

Sokáig divat volt a csipkés, arannyal és ezüsttel hímzett díszzsebkendő. Ezután következett csak az egyszerű textil zsebkendők korszaka, amelyeket már ki-mondottan orrfújásra használtak.

A megnyugtató megoldást a japánok találták fel. Ők papír zsebkendőt használtak, amit azután tűzbe dobtak. Ezt orrtörlésre találták ki, de a kéztörléstől a szemüveg tisztításáig sok más célra is használható. Elég hosszú időbe került, míg ez az ésszerű találmány meghódította a világot.

Részlet a Kíváncsiak klubja 1978 című könyvből

1. Húzd alá a kérdésekre a választ a szövegben!

Melyik korban említik először a zsebkendő elődjét?

Miért nem nevezhetjük ezt még zsebkendőnek?

Mikor jelent meg Európában a zsebkendő?

Kik találták fel a papír zsebkendőt?

4

2. Sorold fel, mi mindenre használták a kendőt a római férfiak!

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

4

3. Fejezd be a megkezdett mondatokat a papír zsebkendőről!

A papír zsebkendőt használat után _____

Használható még _____, _____, _____

4

Vidám disznótorok

Vidéken telente gyakoriak a disznótorok. Régen még a gyerekek sem mentek ilyenkor iskolába. Korán kezdődött a nap az egész család számára: még alig virradt, s már zörgetett a kapun a disznóölő koma vagy sógor, mert a saját disznóját senki sem vágta le szívesen. A perzselés a gyerekeknek nagy mulatsággal járt. Ezután pontos rendben haladt a munka. Mindenkinek megvolt a feladata. A böllér bontotta fel a disznót, készítette a kolbászt, sózta a szalonnát. Az asszonyok sütötték a vért reggelire, tisztították a fokhagymát, mosták a beleket, töltötték a hurkát, kisütötték tepertőnek a zsírnak való szalonnát. A gazdának ezen a napon csak az volt a dolga, hogy szíves szóval, tréfával és jó borral tartsa a segítőköt.

A nap fénypontja az esti órákban a disznótor volt. Erre nemcsak azokat hívták meg, akik segédkeztek, hanem másokat is, elsősorban a közeli rokonokat, a szomszédokat és a jó barátokat. Jókedvvel, köszöntéssel léptek be a házba. Az asszonyok sorba leültették a meghívottakat, a főhelyre a böllér került, mellé az idősebbek, majd a férfiak és az asszonyok jöttek, s az asztal legvégén a fiatalok. A tor húslevessel kezdődött, amelybe az előző nap készített csigatésztát tettek. Ezután az elmaradhatatlan töltött káposzta következett, majd sült kolbász, sült hurka, pecsenye. Hájas pogácsával, rétesel fejeződött be a lakoma. Vacsora közben vége-hossza nem volt a tréfának, vidám szónak. A böllér elé tett töltött káposztából veréb repült ki, amit az asszonyok csavartak bele tréfából. De a következő percben az asszonyok készítette hurkából került elő bicska, fadarab, amit meg a férfiak csempészték bele, hogy megtréfálják a szakácsnót.

Havri–Szabó–Tarnay A Nyitnikék kalendáriumuma alapján

1. Keretezd be a választ a szövegben!

Melyik évszakban volt a legtöbb disznóvágás?

Melyik napszakban kezdődött a munka?

Mikor következett a disznótor?

3

2. Számozással állítsd időrendbe a disznó feldolgozásának eseményeit!

___ a szalonna kisütése

___ perzselés

___ a kolbász töltése

___ disznótor

___ felbontás

___ vérsütés

1

3. Írd le a szöveg segítségével minél rövidebben, hogy kinek mi volt a feladata!

A böllér _____

Az asszonyok _____

A gazda _____

9

4. Húzd alá más-más színnel a kérdésekre a választ a szövegben!

Kiket hívtak meg a disznótorra?

Milyen ételeket főztek?

12

Étkezési szokások böjt idején

Már az ókori görögök is úgy tartották, hogy az egészségük megtartásához szükségük van arra, hogy időnként tartózkodjanak bizonyos ételek fogyasztásától. Ezt böjtölésnek nevezzük.

Magyarországon a kereszténységgel együtt terjedt el a nagyböjt. Ez az időszak a farsang végétől, hamvazószerdától 40 napon át tart, egészen húsvétig. Ilyenkor a böjtölők nem esznek húsféléket, zsírt, szalonnát, sőt kerülnek a jóllakottságot is. Régen gyakori volt a „negyvenölés”, ami abból állt, hogy aki böjtölt, negyven napon át napjában csak egyszer evett. A magyar konyha böjti ételei közt szerepelt a sóban főtt bab, a főzelékfélék, az olajos káposzta, az aszalt gyümölcs, a hal- és tojásételek, a tészták és kalácsok.

Finom böjti étel a Gergely-napi párolt hal. Te is bármikor elkészítheted ezt az egészséges ételt. Ha szükséges, kérj segítséget anyukádtól!

Sózz be fél kg sovány halszeletet, s néhány csepp citromlével dörzsöld is be! (Ezzel csökkentheted az erős halízt, halszagot.) Ezután helyezd a húst lapos edénybe, és lassú tűzön kezd el párolni, kevés víz hozzáadásával! A gőzölgő levet egy-két babérlevéllel, egy késhegynyi rozmaringgal, egy-egy szál fehér- és sárgarépával, egy fej vöröshagymával fűszerezd! A citrom reszelt héjával ízesítsd! Közben főzz ki sós vízben személyenként két-két fél marék rizst! A kifőtt rizst kevés olajon vagy vajon forgasd át úgy, hogy közben két-három gerezd reszelt fokhagymát, egy mokkáskanálnyi bazsalikomot, egy kis csokor vágott petrezselymet is keverj bele! Reszeld a megpuhult répát és gyökeret is a rizs közé! Fímon köret lesz.

Szivárvány Heted 7 Határon, V. évf. 3. szám alapján

1. Fogalmazd meg röviden, hogy mit jelent a böjtölés!

2

2. Húzd alá a kérdésekre a választ a második bekezdésben!

3

Mettől meddig tart a nagyböjt?

Mely ételektől tartózkodnak a böjtölők?

Melyek voltak a jellegzetes böjti ételek?

3. Sorold fel a Gergely-napi párolt hal hozzávalóit! Írd számmal a mennyiségeket!

8

4. Keretezd be a hozzávalók közül a fűszereket, amelyekkel az ételt ízesíted!

6

5. Számozással állítsd időrendbe az étel elkészítésének lépéseit!

1

___ A hal párolása

___ A rizs kifőzése

___ A rizs ízesítése

___ A kész étel tálalása

___ A halszeletek előkészítése

___ A fővő hal fűszerezése

Az evőeszközök története

1. Őseink, amikor szomjasak voltak, a tenyerükből ittak, villa helyett pedig a tíz ujjukat használták.

2. Első evőeszközünk a kanál, az emberi tenyér mintájára készült. A kanalat kezdetben kagylók héjával, fák levelével vagy félbevágott termésekkel helyettesítették. A régi egyiptomiak bronzból és elefántcsontból készítettek merítő szerszámokat. A rómaiak pedig már ismerték a mai kanálformát, amelyet egyre drágább és nemesebb anyagból készítettek el.

3. Kése az őseimnek is volt, melyet csontból, pattintott kőből, később bronzból készített. Étkezéshez kést azonban csak jóval később használtak. A középkorban csak a házigazda főúrnak volt egy nagy kése, amivel felszeletelte az ételt. A többiek kézzel ettek. Később, amikor elterjedt a kés használata, azt az övükben hordták, hogy mindenki lássa.

4. A villát az emberi ujjak mintájára eleinte csontból, majd fémből készítették. Ez lassan terjedt el, mert az emberek sokáig ragaszkodtak a hagyományos eszközeikhez, a nyárs és a lándzsa kicsinyített másához.

5. Magyarországon csak ötszáz évvel ezelőtt terjedt el az evőeszköz. Mára a terítékek tartozékai lettek a szebbnél szebb kések, kanalak, villák. Különböző ételekhez más és más evőeszközöket használunk, melyeknek különböző formája és mérete van.

Szivárvány Heted 7 Határon, VI. évf. 1. szám alapján

Helyesírás-saláta

Önts egy nagyobb fazék forrásban lévő sós vízbe 25 dkg betűtésztát! 8 perc főzés után szűrd le, és hideg vízzel öblítsd le! Tedd egy jókora salátástálba!

Vágj apró kockákra 30 dkg sonkát és 20 dkg szeletelhető sajtot!

Bonts ki egy kis doboz kukoricakonzervet, és öntsd le róla a levét!

Moss meg egy paprikát, és húsát vágd apró kockákra!

Keverj össze egy tálkában 3 dl tejfölt egy fél tubus majonézzel! Ízesítsd sóval, fehér borssal!

Tedd mindezeket a kifőtt tésztához, és keverd össze!

Hagyd állni hideg helyen néhány órát!

1. Adj címet a bekezdéseknek!

1. Őseink „evőeszközei”

4. _____

2. _____

5. _____

3. _____

2. Húzd alá a szövegben más-más színnel, hogy miből készült régen a kanál, a kés és a villa!

3. Keretezd be a saláta hozzávalóit a szövegben!

4. Következtess, hogy miért kaphatta a saláta ezt a vicces nevet! Írd le!

4

3

9

2

Milyenek a házak a hideg éghajlat alatt?

Hideg éghajlatú területeken sokkal gyakoribb az eső és a havazás, mint a napsütés. Ezért a háztetőket meredekre ácsolják, hogy a hó fönnakadás nélkül lecsúszhasson lejtős felületükön, mert másképpen a fölgyülemlett súlyos tömeg még beszakíthatná a tetőt. Az ablakok kicsinyek, nehogy a nagyobb nyílásokon kiszökhessen a belső meleg, és helyébe kintről behatoljon a hideg. A vastag falakat gyakran sötét színűre mázolják, hogy lehetőleg minél több hőt szívjanak magukba. A szobák aprók, és az ágyak általában mennyezetesek.

A hideg éghajlaton kevesebb a napfényes órák száma is, ezért nem csak a meleget tartják nagy becsben, hanem a világosságot is. Ez az oka annak, hogy nem is olyan régen a konyha számított a ház leginkább lakott helyiségének. Még hozzá azért, mert itt állt a nyitott tűzhely, és az egyszerre adott meleget és fényt is.

Az azonban vágyálomnak tetszett, hogy odabenn a jó melegben könyvet olvassanak, mialatt odakünn hétszámra havazott. Manapság a fejlett országokban minden szobát ellátnak fűtőtesttel, és a villanyáram lehetővé teszi, hogy a nap bármely órájában világosság legyen a lakásban.

Milyenek a házak a meleg éghajlat alatt?

Meleg éghajlatú vidékeken a tetők laposak, vagy majdnem teljesen laposak, hogy éjszaka ott fönn alhasson az ember, ha benn a szobában már elviselhetetlen a meleg. Az épületek fala gyakran éppen olyan vastag, mint a hideg tájakon, ám éppen ellenkező okból. Fehérre meszelnek minden felületet, hogy mennél inkább visszaverje a hősugárzást. Ha a háznak zárt belső udvara van, abban gyakran találunk szökőkutat is, amely a levegő felfrissítésére szolgál. A szökőkutat körülvevő levegő lehűl a hideg víztől, és elvonja a házfalak felületéről a meleget.

A meleg tájakon mindent elkövetnek, csak hogy kirekesszék a házból a meleget. Ezért aztán vagy jó nagyok az ablakok, hadd lengedezzen körbe a levegő, vagy épp aprók, hogy megakadályozzák a kinti hőség behatolását. Ám ebben az esetben belső udvarról is gondoskodnak a jobb szellőzés kedvéért.

A meleg éghajlat alatti házakban bezzeg nem a konyha a legkedveltebb lakóhelyiség! Az asszonyok inkább odakinn a szabadban készítik el a különféle fogásokat. Az ősi időkben élt egyiptomi asszonyok is szívesebben dagasztották, kelesztették és sütötték a tésztát a szabadban.

Részletek Valentina Beggio 366 ...sőt több kérdés és felelet című könyvéből

1. Hasonlítsd össze a két éghajlat házeit a táblázat szempontjai alapján! Indokolj is röviden! Amelyik ablakba nem találsz megfelelő adatot, ott következtess!

	Hideg éghajlaton	Meleg éghajlaton
A háztető	Meredek, hogy a hó lecsússzon róla.	
Az ablakok		
A falak		
A szobák		
A legkedveltebb helyiség		

2. Húzd alá, hogy milyen érdekességeket olvastál a szövegben!

3. Fogalmazd meg röviden, hogy miért különböznek egymástól a hideg és a meleg éghajlaton épült házak!

Őseink otthona

Őseink falvakban laktak, ami egy vagy több nagycsalád települése volt. Lakásaik többfélék lehettek: nemezsátrak, föld felszínére épített, vertfalú házak, földkunyhók és téglaházak. A jurták (nemezsátrak) az előkelők, a földkunyhók a szegények lakhelyei voltak.

A jurtában szigorú szabályok szerint folyt az élet. Közepén állt a tűzhely, melyben egész nap, megszakítás nélkül égett a tűz. Az ajtóval szemben a tűzhely mögött volt a családfő helye.

A tőle jobbra eső rész a férfiaké, a bal oldal a nőké volt. A megbecsült férfi

vendégeket közvetlenül a családfő jobb oldalán, a tisztelethelyen ültették le. Ha előkelő női vendég érkezett, akkor ő az ajtó felőli részen helyezhette kényelembe magát.

Az asszonyok, a szegények és a szolgák az ajtó mellett helyezkedtek el.

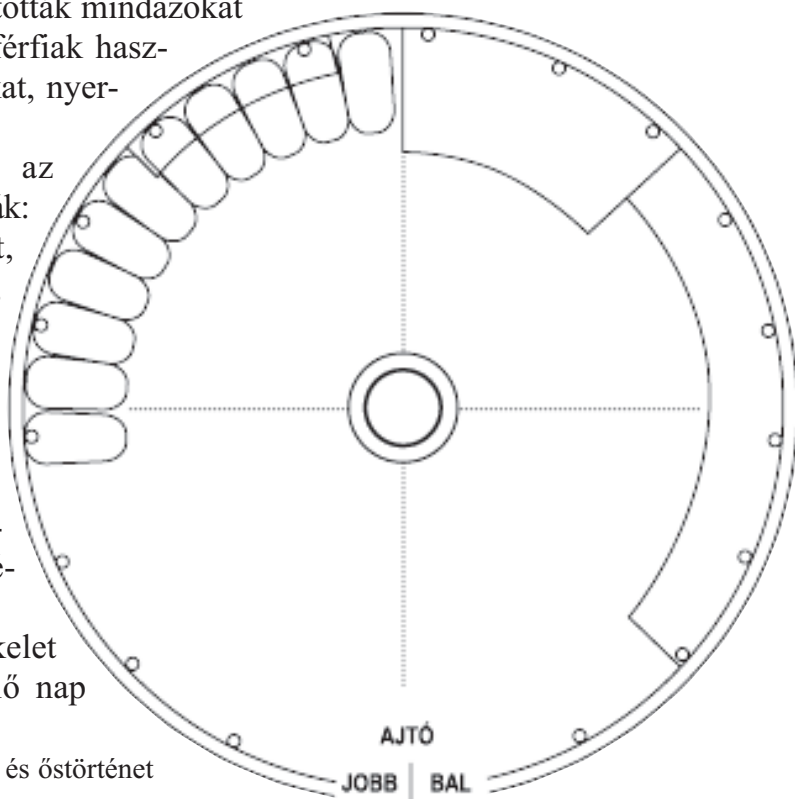
A jurta hátuljában volt az ágy. Itt aludt az apa a feleségével és kisgyermekével. Az ágytól jobbra ládákból és zsákokból állt a család vagyona.

A jurta férfi oldalán tartották mindazokat a tárgyakat, amelyeket a férfiak használtak: fegyvereket, szíjakat, nyergeket, korbácsokat.

A bal oldalon pedig az asszonyok eszközeit tárolták: lovaglószereléseket, szerszámokat, edényeket, kannákat, facsészéket, őr-lőköveket. Itt állt a bölcső is. A földre állatbőröket tettek, s ezeken ültek. A jurta bejárata mellett tartották még a fiatal állatokat: bárányokat, kecskéket, borjakat.

A sátor ajtaja mindig kelet felé nézett, tehát a felkelő nap irányába.

Részlet Tóth Dóra Honfoglalás és őstörténet című könyvéből

1. Húzd alá a szövegben, hogy kiknek a lakhelye a földkunyhó!

2. Írd be a jurta alaprajzába, hogy kinek, minek hol volt a helye!

2

13

SZÓRAKOZTATÓ KÍSÉRLETEK ÉS JÁTÉKOK

Reszkess, piszok!

A tisztaság, fél egészség – tartja a közmondás. Amikor a tisztaságra gondolunk, akkor a víz és a szappan jut eszünkbe. De csakugyan a szappan segít-e abban, hogy mindent tisztára varázsoljunk? Vagy a víz magában is éppúgy megteszi?

Figyeld meg, hogyan dolgozik a szappan!

Két poharat félig tölts meg vízzel! Keverj egy kis darab szappant addig az egyikben, amíg nagy csomó szappanhab gyűlik össze a tetején! Önts ekkor egy kis olajat egy tálkába! Márts az olajba két kis rongyot, hogy piszkosak legyenek! Aztán vedd ki mindkettőt, és csavard ki belőlük a felesleges olajat! Az egyiket merítsd bele a szappanhabos, a másikat pedig a tiszta vízbe!

Hagyd ázni 8-10 percig mindkét rongyot! Aztán vedd ki, és csavard ki őket! Dörzsöld a rongyokat egy-egy csomagolópapírhoz, majd hagyd a papírokat pár percig száradni! Tartsd őket ezután a világosság felé! Látni fogod, hogy a tiszta vízben áztatott rongy nagy olajos foltot hagyott a papíron, a szappanos vízben áztatott után nem maradt semmiféle nyom.

1. Karikázd be azokat az anyagokat és eszközöket, amelyek szükségesek a megfigyelés elvégzéséhez!

2. Állítsd sorba számozással a megfigyelés lépéseit a szöveg alapján!

- ___ Két poharat megtöltünk vízzel.
- ___ Az olajos rongyokat beletesszük a vizes poharakba és áztatjuk.
- ___ Kivesszük és kicsavarás után a papírhoz dörzsöljük a rongyokat.
- ___ Az egyik pohárban feloldunk egy kis szappant.
- ___ Az olajos tálkába belemártunk két rongyot.

3. Keretezd be a szövegben azt a mondatot, amelyből megtudtad a megfigyelés eredményét!

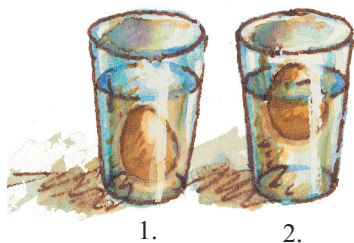
4. Írd le röviden, hogy hogyan tűnhetett el az olaj a szappanos vízben áztatott rongyból!

Tojás-tengeralattjáró

Ha egy pohár tiszta vízbe egészen friss tojást teszünk, a tojás lemerül a pohár fenekére. Ha a tojás úszik a vízben, sőt csúcsából egy kis rész ki is áll, akkor a tojás már régebbi.

Hogyan lehetne megvalósítani azt, hogy a friss tojás is lebegjen, akár egy tengeralattjáró a víz színe alatt?

Töltsünk meg félig vízzel egy üvegedényt, és keverjük bele annyi sót, hogy a beletett friss tojás csúcsának csak nagyon kis része álljon ki a sós vízből! Ezután papírtölcsérral lassan, óvatosan csurgassunk tiszta vizet a sós víz fölé úgy, hogy ne keveredjenek össze!

Nemsokára a tiszta víz szintje a tojás fölé emelkedik. Tojásunk a tele pohárban napokig ott lebeg a víz belsejében, mert egy láthatatlan erő összekeveri a sós vizet a felette levő tiszta vízzel.

Ragasszunk függőleges papírcsíkot az edény szélére, és ezen félnaponként jelöljük meg ceruzavonással a tojás felső csúcsának helyzetét. Azt tapasztaljuk, hogy a tojás napról napra magasabbra emelkedik, míg végre felbukkan a víz felszínére. Ez azt bizonyítja, hogy az alul levő, nehezebb sós víz lassan elkeveredik a felette levő könnyebb, tiszta vízzel. A tojás pedig, mint valami műszer jelzi, hogy hol tart már a keveredés. A víz és a só legkisebb részecskéi állandó, sebes mozgásban vannak, ezért megy végbe a keveredés.

Részlet Öveges József Játsszunk fizikát! című könyve alapján

1. Keretezd be azoknak az eszközöknek, anyagoknak a nevét, amelyek szükségesek a kísérlet elvégzéséhez!

só	cukros víz	papírcsík
üvegedény	friss tojás	törlőkendő
lapos tányér	papírtölcsér	ceruza
tiszta víz	keverőkanál	villa

2. Írd le röviden a kísérlet lépéseit! Ügyelj a felszólító mondatok helyesírására!

Tölts meg _____

Keverd össze _____

Tegyél bele _____

Csurgass rá _____

Figyeld meg _____

3. Húzd alá a szövegben!

Miért kell óvatosan önteni a tiszta vizet a sós víz tetejére?

Miért emelkedik magasabbra a tojás napról napra a vízben?

4. Következtess a fenti rajzból!

Melyik pohárban milyen víz van?

1. _____

2. _____

Rakétakilövő állomás – békatánccal egybekötve

Műanyag tányérkát dörzsöljünk kívül-belül a hajunkhoz, azután borítsuk rá az asztalon lévő műanyag pohárra.

Ezután ejtsünk a műanyag tányérra néhány centi magasból tenyérnyi nagyságú

fényes csokipapírt vagy alufóliát! Utána már nem szabad hozzáérni a fóliához, és az ne érjen az asztalhoz sem! Ha kis vattapelyheket ejtünk a fóliára, azok a magasba ugorva elrepülnek.

Tartsuk most tenyerünket az alufólia fölé; a vattapelyhecskék a tenyerünkre ugranak, majd – elveszítve elektromos töltésüket – újra a fóliára esnek. Onnan vissza a tenyerünkre, és így tovább, akár tízszer, hússzor is egymás után. Mintha kis vattabékák táncolnának.

Még szebb a békatánc, ha egy másik fóliadarabot tartunk a felugró vattapelyhek fölé. Ha több tányérkát dörzsölünk meg, és egymásra borítjuk őket, akkor még erőteljesebben lövellnek magasba a vattapelyhek-rakéták, és még vígabban táncolnak a békák.

Részlet Öveges József Játsszunk fizikát! című könyve alapján

1. Sorold fel a kísérlethez szükséges eszközöket!

4

2. Számozással állítsd sorba a kísérlet egyes lépéseit! Írd be az utolsó mozzanatot önállóan!

2

- ___ A tányérra ejtünk egy alufólia-darabot.
- ___ A tenyerünket a fólia fölé tartjuk.
- ___ Egy hajunkhoz dörzsölt műanyag tányért egy műanyag pohárra borítunk.
- ___ Vattapelyheket, „békákat” szórunk a fóliára.

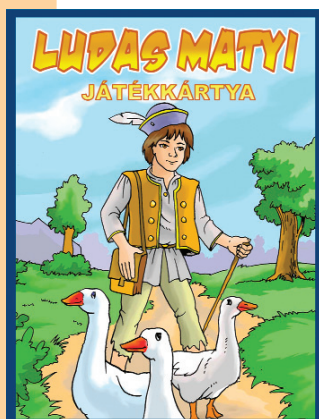
3. Húzd alá a szövegben, hogyan lehet még látványosabbá tenni a „békatáncot”!

2

4. Magyarázd meg a saját szavaiddal röviden, miért táncolnak a „békák”? Írd le!

2

Két játék egyben – Ludas Matyi játékkártya

Fekete Péter játékszabály

A kártyacsomag lapjain a *Ludas Matyi* című rajzfilm figurái láthatók, de a Fekete Péter játékszabályainak megfelelően kell vele játszani. Itt *Fekete Péter* = *Döbrögi*.

A játékot ketten vagy többen játszhatják. A jól összekevert lapokat a játékosok között egyenlően kell szétosztani. Ha valakinek a kezében van két egyforma jelű lap, azt lerakhatja. Ezután a játékosok egymás kártyáiból húznak, előre megbeszélte sorrendben. Az azonos jelű párokat akkor lehet lerakni, ha a játékosra kerül a húzás sora. Ez így megy tovább, míg valakinek el nem fogynak a kártyái. Ő lesz a győztes. A többiek tovább

játszanak, és sorra befejezik a játékot. A játék vesztese az lesz, akinek a kezében végül csak a *Fekete Péter*, vagyis *Döbrögi* marad. Ennek a lapnak ugyanis nincs párja.

Memóriakártya játékszabály

Ezt a játékot két vagy több játékos játszhatja. A Fekete Péter kártyalapra most nincs szükség. A megkevert kártyalapokat képekkel lefelé szétterítve helyezzük el az asztalon! A kezdő játékos fordítson fel két lapot! Ha párt talál, tegye maga elé és folytassa a játékot! Ha nem talált egyformát, akkor a lapokat tegye vissza a helyükre.

A játékosok próbálják megjegyezni a visszafordított képek helyét. Így könnyebben találnak párt lapjukhoz. Most a következő játékos fordít fel két lapot.

A játék akkor ér véget, ha minden lap elfogy az asztalról. Az a bajnok, aki a legtöbb párt találta.

1. Hasonlítsd össze a két kártyajátékot a táblázat segítségével!

	Fekete Péter	Memóriajáték
Hányan játszhatják?		
Hogyan kerülnek a lapok a játékosokhoz?		
Mit csinálnak a lapokkal a játék során?		
Ki lesz a győztes?		
Ki veszít?		

2. Kösd össze, hogy melyik játékban mi segíti a játékosokat!

FEKETE PÉTER

a szerencse
a figyelem
az emlékezet

MEMÓRIAJÁTÉK

9

5

Titkos karmester

A játékosok egyike látó- és hallótávolságon kívülre (másik helyiségbe, épület mögé...) távozik. A többiek egy karmestert és egy tükröt választanak maguk közül. A karmester a többiek között ül vagy áll, és az a feladata, hogy különböző mozdulatokat végezzen (fejbólintás, integetés egy vagy két kézzel, fülhúzigálás, fejkavarás, comb- vagy térdütögetés, lábemelés...), amelyeket a többiek a lehető leggyorsabban utánoznak. De ezt csak úgy tudják feltűnés nélkül megtenni, ha nem néznek rá. Ezért van szükség a „tükrökre”, aki szemben áll a csoporttal. Figyeli a karmestert, s ha az mozgást vált, ő azonnal utánozza. A csoport csak a karmestert nézi, a tükrök viszont próbálja leplezni, hogy kit utánoz.

A játékosok elkezdnek énekelni, s az eltávozott játékos visszatér. Feladata, hogy a többiek mozgását figyelve kitalálja, ki a titkos karmester. Ha sikerül neki, akkor most az előbbi karmester megy ki. Ha sokáig nem találja ki, akkor zálogot ad, vagy újra kimegy, és a többiek új karmestert választanak.

A zálog kiváltható a *Most mutasd meg!* játékkal is. Azok a játékosok, akik zálogot adtak, húznak egy-egy papírlapot, rajta az elmutogatásra váró szóval, kifejezéssel vagy szólással, közmondással. A mutogatóknak egy-egy perc áll rendelkezésükre a felkészüléshez, s lehetőleg egyforma nehézségű és hasonló jellegű feladványok szerepeljenek. Mutogatás közben a mutogató nem szólhat meg. Csak fejbólintással vagy fejrázással jelezhet a találgatónak. Akkor kaphatja vissza a zálogát, ha a többiek kitalálták a feladványt.

Rázsó Katalin – Nagy Lajos Játsszunk együtt! című könyv alapján

1. Sorold fel a játék résztvevőit!

4

2. Számozással állítsd időrendbe a játék mozzanatait!

9

- ___ A csoport énekelni kezd.
- ___ A tükrök utánozza a karmestert.
- ___ Egy játékos, a „hunyo”, kimegy.
- ___ A gyerekek átveszik a mozdulatokat a tükrőtől.
- ___ A hunyo megnevezi a karmestert vagy zálogot ad.
- ___ A karmester éneklés közben váltogatja a mozdulatokat.
- ___ A hunyo visszajön.
- ___ A többiek „tükröt” és „karmestert” választanak.
- ___ A hunyo figyel a gyerekeket, megpróbálja kitalálni, ki a karmester.

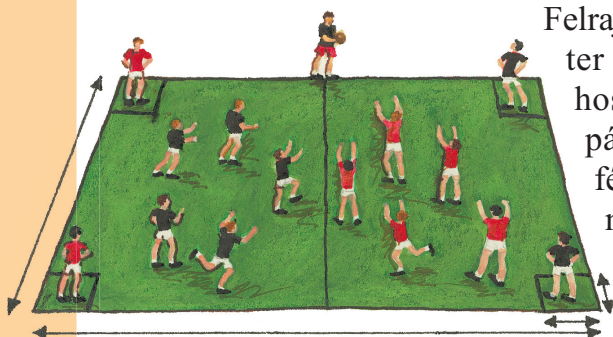
3. Jelöld a képen csillaggal, hogy ki a karmester!

1

4. Foglald össze egy mondatban a *Most mutasd meg!* játék lényegét!

2

Saroklabda

Felrajzoljuk egy hegyes bottal a pályát, amely 10 méter hosszú és 7 méter széles. A 10 méteres hosszúságot megfelelően két részre osztjuk a pályát, mert két csapat játszik. Mind a két félpályának a külső sarkaira berajzolunk egy-egy négyzetet, melynek oldalai 1 méteresek.

Megalakítjuk a két csapatot, legalább 4-4 taggal. Mindkét csapat kijelöl két-két sarokjátékost. A sarokjátékosok az ellenfél térfelén

kijelölt két négyzetbe állnak. Sorsolással eldöntjük, hogy melyik csapat kezd. A kezdő csapat akármelyik játékosának odaadjuk a röplabdát. Adott jelre kezdjük a játékot. Akinél a labda van, igyekszik azt a saját sarokjátékosához dobni, tehát az ellenfél térfelén kijelölt négyzetbe. A sarokjátékos visszadobja a labdát saját csapatának vagy a másik sarokban álló saját játékosársának. Tehát a cél: minél tovább a csapaton belül adogatni anélkül, hogy az ellenfél megszerezne a labdát.

Ha mégis az ellenfélhez kerül a labda, akkor a labdát a játékos a saját sarokjátékosához dobja, ő pedig a másik sarokjátékosnak vagy bármelyik csapattársának. A játékosok nem léphetnek át az ellenfél térfelére. A földön levő labdát a pálya játékosai közül akárki dobhatja, de ha a pályáról kigurul a labda, az a csapat dob, amelynek a térfelén utoljára érintették. Ha sarokjátékos érintette utoljára, ő kapja meg a labdát.

A labdát csak kézzel lehet érinteni. Ha valaki fejvel vagy lábbal ér a labdához, át kell engednie az ellenfélnek.

Kis Jenő – Kis Jenőné De jó játék ez, gyerekek! című könyv alapján

1. Keretezd be, hogy mit fejleszt leginkább ez a játék!

a gondolkodást a labdaérzékét a célzóképeséget a figyelmet
küzdőképességet az ügyességet a lábbal adogatást a gyorsaságot

6

2. Írd a rajz mellé a pálya és a saroknégyzetek méreteit!

3

3. Pótold a játék hiányzó lépéseit!

3

1. _____
2. Megalakítjuk a csapatokat.
3. A sarokjátékosok a helyükre állnak.
4. _____
5. Csapaton belül adogatják a labdát.
6. _____

4. Húzd alá a szövegben a választ a kérdésekre!

2

Mi a játék célja? Mit tilos tenni a játékban?

Karcolós

Ismerkedj meg egy új festési technikával! Az általad elképzelt rajz úgy készül, hogy az alapszínre felvitt más színű felső rétegbe karcoljuk a rajzot. Ez az eljárás főleg a falfestészetben használatos. De te magad is készíthetsz érdekes képeket ezzel a technikával, természetesen papírra.

Fess be egy műszaki rajzlapot vízfestékekkel foltosra! Vidám, tiszta színeket használj: sárgát, narancsot, pirosat, zöldet, kéket! Ne keverj hozzájuk se feketét, se fehéret! A színes foltokkal fedett lapot száradás után kend be gyertyával, vízszintes, függőleges és körkörös vonalakat rajzolva szorosan egymás mellé! Ellenőrizd, hogy alapos munkát végeztél-e: simítsd végig ujjaiddal a papírt! Ha érdes helyekre találsz, kend át őket még egyszer! Akkor jó,

ha az egész felületet síkosnak érzed. Most fess be fekete rajztussal az egész felületet! Mielőtt elkezdenéd, szappanozd be az ecsetet, hogy a tus le ne folyjon a gyertyával bekent zsíros felületről! Amikor a papír jól megszáradt, következhet a rajzolgatás, karcolgatás. Ehhez használhatsz hajtút, kihegyezett hurkapálcikát vagy más olyan eszközt, amellyel le tudod kaparni a tus- és gyertyaréteget.

A képeden feltűnhetnek nagy mesebeli madarak a fekete égen, titokzatos űrhajók vagy bármi, amit a fantáziád segítségével elképzelsz.

Anna Jablonska Játék az anyaggal című könyv alapján

1. Húzd alá az első bekezdésben a karcolós technika lényegét!

1

2. Sorold fel, hogy milyen anyagok, eszközök szükségesek a karcolós kép elkészítéséhez!

7

3. Írd le a munkafolyamatot tömören!

8

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

4. Következtess, hogy miért kell jól bekenni gyertyaviasszal a színesre festett rajzlapot!

2

MINDENNAPI SZÖVEGEK

A lándzsás útifű – a köhögés hatékony ellenszere

Használati utasítás

Késő őszi, téli napokon gyakran előfordul, hogy megfázol. Betegség esetén azonnal fordulj orvoshoz! Ha az állapotod nem súlyos, a doktor néni vagy bácsi gyógynövénykészítményeket javasol. Ilyen gyakran használt szer a lándzsás útifű szirup is, amely segít elmulasztani a köhögésedet. Az alábbi tájékoztató segít a használatában. Ezt mindig pontosan át kell tanulmányozni!

Lándzsás útifű köhögés elleni szirup

Gyógyszernek nem minősülő gyógyhatású készítmény, melynek hatását tudományos vizsgálatok eredményei és többéves felhasználási tapasztalat igazolja. A készítmény hatóanyagai enyhítik a köhögési ingert, megkönnyítik a váladék felköhögését és csökkentik a gyulladást.

Összetétel: 100 g szirup tartalma: 5 g lándzsás útifű kivonata, méz, borsosmentaolaj, cukorszirup, káliumszorbát.

Adagolás

- a) – felnőtteknek 3 x 1 evőkanálnyi,
– gyermekeknek 3 x 1 teáskanálnyi,
– csecsemőknek 6 hónapos kortól fél teáskanálnyi mennyiséget javasolt bevenni naponta.
b) – Súlyosabb felső légúti panaszok esetén az ajánlott adagok bevitelét 3 óránként meg lehet ismételni.

Naponta legfeljebb 5 alkalommal ajánlott a szirup bevétele.

Figyelmeztetés!

- Cukorbetegeknek a készítmény alkalmazása nem ajánlott.
- Ha panaszai 4-5 nap alatt nem szűnnek meg vagy nem csökkennek, a további kezelést beszélje meg orvosával.
- Gyermekek előtt gondosan zárjuk el!

Felhasználható: A csomagoláson jelzett időpontig.

1. Írd le, mi a szirup! Használd a *Magyar értelmező kéziszótárt*!

szirup: _____

2. Húzd alá a tájékoztatóban, hogy milyen panaszokat enyhít ez a szirup!

3. Egészítsd ki a szirup adagolásával kapcsolatos mondatokat!

Gyerekeknek naponta _____-szor _____-al ajánlott bevenni.

Ha panaszaid súlyosabbak, legfeljebb _____-szor vehetsz be belőle.

4. Következtess!

Miért nem használhatják a készítményt a cukorbetegek? _____

Miért kell orvoshoz fordulni, ha a szirup nem használt? _____

Miért kell elzárni gyermekek előtt? _____

1

3

3

3

Tájékozódás a menetrendben

Kata szeretne volna a tavaszi szünetet (április 14–21.) a szüleivel együtt a Szegeden lakó nagymamájánál tölteni. Sajnos a szülei fontos munkája miatt egyedül kellett odautaznia.

Egyik este apukájával leültek a számítógép mellé, és az interneten megnézték a vasúti és az autóbusz-menetrendet. Olyan járatot kerestek, amelyik nem indul túl korán, nem kell róla átszállni, rövid a menetideje és a déli órákban már megérkezhet vele Kata a nagymamájához.

Tanulmányozd a menetrendeket! Keresd azt a járatot, amelyik minden szempontnak megfelel! Keretezd be választásodat!

BUDAPEST - Szeged

2008.04.08, kedd

	indulás	érkezés	átsz.	idő-tartam	összes km	Teljesáru menetdíj		helyjegy- [P] pótléjegy- köteles	leg-magasabb osztály
						1.	2.		
▶	Budapest-Nyugati pu.	04:00	07:15	3:15	191 km	3.470 Ft	2.780 Ft	-	1.
▶	Budapest-Nyugati pu.	05:50	08:15	2:25	191 km	3.470 Ft	2.780 Ft	-	1.
▶	Budapest-Nyugati pu.	05:50	08:15	2:25	191 km	3.820 Ft	3.130 Ft	[R]	1.
▶	Budapest-Nyugati pu.	06:50	09:15	2:25	191 km	3.470 Ft	2.780 Ft	-	1.
▶	Budapest-Nyugati pu.	06:50	09:15	2:25	191 km	3.820 Ft	3.130 Ft	[R]	1.
▶	Budapest-Nyugati pu.	07:50	10:15	2:25	191 km	3.470 Ft	2.780 Ft	-	1.
▶	Budapest-Nyugati pu.	07:50	10:15	2:25	191 km	3.820 Ft	3.130 Ft	[R]	1.
▶	Budapest-Nyugati pu.	08:50	11:15	2:25	191 km	3.470 Ft	2.780 Ft	-	1.
▶	Budapest-Nyugati pu.	08:50	11:15	2:25	191 km	3.820 Ft	3.130 Ft	[R]	1.
▶	Budapest-Nyugati pu.	09:50	12:15	2:25	191 km	3.470 Ft	2.780 Ft	-	1.
▶	Budapest-Nyugati pu.	09:50	12:15	2:25	191 km	3.820 Ft	3.130 Ft	[R]	1.
▶	Budapest-Nyugati pu.	10:50	13:15	2:25	191 km	3.470 Ft	2.780 Ft	-	1.

Budapest - Szeged 2008.04.08							
	induló megállóhely	érkező megállóhely	indul	érkezik	összidő	várakozás	kijelzés
1	Budapest, Népliget	Szeged, autóbusz állomás	7:00	10:05	3:05		ok
							Naponta
2	Budapest, Népliget	Szeged, autóbusz állomás	8:40	11:55	3:15		ok
							Naponta
3	Budapest, Népliget	Szeged, autóbusz állomás	11:20	14:25	3:05		ok
							Naponta
4	Budapest, Népliget	Szeged, autóbusz állomás	12:30	15:35	3:05		ok
							Munkanapokon (hétfőtől péntekig)
5	Budapest, Népliget	Szeged, autóbusz állomás	13:30	15:40	2:10		ok
							naponta
6	Budapest, Népliget	Szeged, autóbusz állomás	15:30	18:37	3:07		ok
							Naponta
7	Budapest, Népliget	Szeged, autóbusz állomás	18:30	21:30	3:00		ok
							Naponta
8/1	Budapest, Népliget	Dunaföldvár, autóbusz állomás	9:10	10:45	1:35	0:26	ok
							naponta
8/2	Dunaföldvár, autóbusz állomás	Szeged, autóbusz állomás	11:11	14:05	2:54		ok
							naponta

Hogyan kell táviratot küldeni?

Mivel Kata nagymamájának nincs telefonja, így a kislány táviratban értesítette őt az érkezéséről.

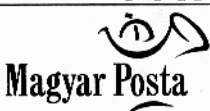
Töltsd ki Kata nevében a távirati űrlapot!

A nagymama adatai: Nagy Kálmánné
Szeged
Paprika u. 7.
6725

Kata adatai: Kovács Kata
Budapest
Károlyi u. 4. II. em. 5.
1041

Az űrlap kitöltéséhez tudnod kell, hogy a címzett az, akinek az üzenet szól. A feladó pedig az, aki küldi az üzenetet.

A szöveget az üresen hagyott részbe írd! Minden fontos adatot tartalmazzon: az eseményt, az utazás napját, az érkezés pontos idejét és helyét (vasútállomás vagy autóbusz-pályaudvar), az aláírást!

Díj:		TÁVIRAT FAX				A feladót tájékoztattam: ----- (felvevő aláírása)									
Kézbesítő posta fax-száma				Továbbította:											
Kézbesítő posta telefonszáma:				munkahely	postához	nap	óra, perc								
Felvevőposta:		Pénztári szám:	Nap	Óra, perc	Megjegyzés:		Hivatalos előjegyzések:								
Kérjük címezzen nyomtatott betűkkel – saját érdekében – pontosan, részletesen!	Különleges jelzés:	(A címzett száma):		FAX: _____											
	Címzett neve:			TEL: _____											
	Pontos közelebbi cím (utca, tér, házszám, emelet, ajtó):														
	Város, község neve és irányítószáma:														
<table border="1" style="width: 100%; height: 20px;"> <tr> <td style="width: 15%;"></td> <td style="width: 15%;"></td> <td style="width: 15%;"></td> <td style="width: 15%;"></td> <td style="width: 15%;"></td> <td style="width: 15%;"></td> <td style="width: 15%;"></td> <td style="width: 15%;"></td> </tr> </table>															
Szöveg:															

10

Hogyan kell megírni egy képeslapot?

Kata az utazásáról és megérkezéséről egy képeslapon számolt be szüleinek.

Címezd meg a lapot!

Kata édesapját Kovács Péternek hívják.

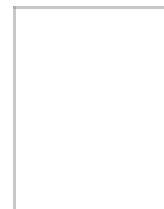
A lakcímüket a táviratküldésnél megtalálod.

Képzeld magad a kislány helyébe! Írd meg a képeslapot Kata nevében!

6

5

Állatkert az erdő közepén – térképolvásás

Kata szegedi tartózkodása alatt a nagymamája programokat szervezett neki. Az egyik napon ellátogattak a vadasparkba is.

A Szegedi Vadaspark az ország legfiatalabb és legnagyobb területű állatkertje. Természetvédelmi terület. Fő feladatának a természet megőrzését, az állatok védelmét tekinti.

Bemutatja a hazai és a távoli tájak élővilágának mintegy 120 faját. Például megtalálhatók itt védett európai hiúzok, fehér gólyák, nyestek, baglyok. De látható sok ritka, kihalástól veszélyeztetett faj is: hópárduc, kis panda, sörényes farkas, sörényes makákó, vikunya. Itt van Közép-Európa egyik leggazdagabb karmos-majom-gyűjteménye is.

Az állatkert foglalkozik a hazai védett állatok megmentésével is. Évente több száz védett madarat és emlőst ápolnak és gyógyítanak itt. Az állatok többségét gyógyulás után visszaengedik a szabad természetbe.

A vadasparkot évente több mint százezer látogató keresi fel. *A természetről a természetben!* program keretében gyerekeknek és felnőtteknek is tartanak foglalkozásokat.

Részlet a Szegedi Vadaspark ismertetőjéből

A park nyitva tartásának ideje: egész évben minden nap, reggel 9 órától.

A belépőjegyek ára:

egyéni:	– felnőtt	900 forint
	– gyermek	650 forint
	– családi	2850 forint (2 felnőtt, 2 gyermek)
csoportos:	– felnőtt	850 forint/fő
	– gyermek	500 forint/fő

1. Keretezd be a szövegben, hogy mi a Szegedi Vadaspark fő feladata!

1

2. Válaszolj a kérdésekre!

9

a) Hány állatfaj él a vadasparkban? _____

b) Melyek a védett fajok? _____

c) Melyek a veszélyeztetett fajok? _____

d) Mit gondolsz, mitől válhat veszélyeztetetté egy állatfaj? _____

3. Jelöld csillaggal azt a bekezdést, amelyikből megtudhatod, hogy hogyan segítenek megmenteni a védett madarakat és emlősöket!

1

4. Húzd alá, hogy milyen jegyet váltanátok, ha a családotokkal együtt mennétek el a vadasparkba!

1

5. Sorold fel, hogy mely földrészek állatait láthatod a vadasparkban!

13

Melyik földrész gyűjteménye a legnépesebb? _____

Melyik földrészeztől található a legkevesebb állatfaj? _____

A sétaút melyik oldalán láthatod az afrikai állatokat? _____

Melyik színről ismered fel a mi földrészünkéről származó állatokat? _____

6. Milyen címmel tartanak foglalkozásokat a vadasparkban?

4

Szerinted hol tarthatják a foglalkozásokat? _____

Mit gondolsz, hogy miért? _____

Színházműsor

Egyik nap a nagymama színházjeggyel örvendeztette meg Katát. Ismerkedj meg a színlappal!

A Szegedi Nemzeti Színházban
2003. április 17-én 19 órakor

Dés László – Geszti Péter – Békés Pál

A DZSUNGEL KÖNYVE

Rudyard Kipling regénye nyomán zenés játék két részben

Maugli	Gömöri Krisztián
Balu	Lőrincz Zoltán
Sir Kán	Szalma Tamás
Csil	Rácz Tibor
Bagira	Fekete Gizi
Akela	Borovics Tamás
Ká	Tari Teréz
Tuna	Rácz Rita
Buldeo	Szűcs Lajos

Közreműködik a Szegedi Nemzeti Színház és Szabadtéri Játékok tánckara

Jelmez: Földi Andrea
Zenei vezető: Kardos Gábor
Súgó: Vojta Margit

Koreográfus: Ladányi Andrea
Rendező: Bal József

Jegyek a Jegyirodában válthatók hétköznapokon 9–17 óráig,
a színház pénztárában minden nap az előadások kezdete előtt egy órával.

A mű rövid tartalma

Mauglit, a kisfiút a farkasok nevelik a dzsungelben. Barátai Akela, az igazságos farkas, Balu, a jóságos medve és Bagira, a bátor fekete párduc. A fiú megismeri a dzsungel törvényeit, s ezeken keresztül megtapasztalja, hogy az élet állandó küzdelem. Az évek során a dzsungel otthonává válik, és képességeivel lassan az állatok fölé kerekedik. Vannak azonban ellenségei is, akik állandó veszélyt jelentenek számára. Közülük a leggonoszabb Sir Kán, az alattomos tigris, akit végül legyőz. Maugli egy véletlen folytán megismerkedik az emberekkel, köztük egy lánnyal, akinek kedvéért fájó szívvel, de visszatér a faluba.

1. Keretezd be a színlapon az előadás helyét, idejét és a darab címét!

3

2. Következtess!

4

Miből derül ki, hogy táncos darabról van szó? _____

Hány szünet van az előadás közben? _____

Hány órán át tart nyitva naponta a Jegyiroda? _____

Hol lehet hétvégén jegyet vásárolni? _____

3. Tanulmányozd a színházi műsort!

4

Nevezd meg, hogy ki alakítja a főszereplőt! _____

Húzd alá azoknak a színészeknek a nevét, akik Maugli barátait játsszák!

4. Válaszd ki a színlapról, hogy kire gondoltunk az előadás munkatársai közül!

3

Színpadi táncokat tervez, készít: _____

A szereplők játékát művészileg előkészíti, irányítja: _____

Szükség esetén a sűgolyukból segít a szereplőknek: _____

5. Írd le az eredeti mű szerzőjét és címét!

2

Jelenet A dzsungel könyve című musicalből

A nagyvázsonyi Kinizsi-vár

Kata a nyári szünetben meglátogatta a másik nagymamáját a Balaton mellett, Keszthelyen. Itt is sok szép élménnyel gazdagodott. Ellátogattak Nagyvázsonyba is, amiről a kislány már hallott az olvasásórákon.

Nagyvázsony a Balatontól 10 km-re, a Bakony hegységben található. Az itt látható műemlékek: a Kinizsi-vár, pálos kolostor, Postamúzeum, Néprajzi Múzeum, Kovács Múzeum, Zichy-kastély.

Nagyvázsony a nevét az első birtokosáról, a Vázsony nemzetségről kapta, melynek kihaltával a birtok visszaszállt a királyra. 1472-ben Mátyás király hű vitézének, Kinizsi Pálnak adományozta. Huszonkét évig, haláláig volt az ő birtoka, s ez idő alatt sokat fejlődött.

A vár négyszögletű öregtornya a Dunántúl egyik legépebben maradt lakótornya. Öt szintjével biztonságot nyújtott az ott élőknek. A torony eredetileg 25 m magas volt. 12 m körüli, négyzetes alaprajzú tömbje ma 30 m-es magasságot ér el. A falak alul 2-2,5 m vastagok, felfelé fokozatosan vékonyodnak, legfelül alig haladják meg az 1 métert. A torony legfelső szintjéről minden irányban gyönyörű vidék tárul a látogatók elé.

A kaputorony vagy barbakán patkó alakú, kétemeletes magasságú építmény, a vár legerősebb pontja volt. Lőréséből tüzelhettek a védők a támadókra.

A lakóhelyiségek körül 4-5 m szélességű, többszintű védőfolyosó húzódott. A vár-árokban ma is megtalálható az a forrás, mely a belső udvar víztárolóját táplálja.

Nyitva tartás:

Elő- és utószezon: november 1-jétől március 14-ig kedd–vasárnap 9–17 óráig

Főszezon: március 15-től október 31-ig hétfő–vasárnap 9–19 óráig

A belépőjegyek ára:	diákoknak, nyugdíjasoknak	300 Ft
	felnőtteknek	500 Ft

1. Tervezz útvonalakat Keszthelyről Nagyvázsonyba! Használd a térképrészletet! Írd le, hogy melyik településeken haladhattak át Katáék!

2

1. _____
2. _____

2. Töltsd ki a táblázatot a szöveg alapján! Ahol szükséges, következtess!

12

A vár részei	Mire használták?	Néhány jellemzője
védőfolyosó		
		ék alakú, vízzel telt
	biztosította a lakók vízellátását	

3. Gyűjtsd ki a várra vonatkozó adatokat!

8

Ebben az évben lett a vár Kinizsi tulajdona: _____ Ekkor halt meg a vitéz: _____

A lakótorony eredeti magassága: _____ m. Mai magassága: _____ m.

A lakótorony egy-egy falának a hosszúsága: _____ m.

A lakótorony falainak vastagsága alul: _____ m.

legfelül: _____ m.

A védőfolyosó szélessége: _____ m.

4. Válaszolj a kérdésekre a nyitvatartási adatok alapján!

3

a) Hány órán át tart nyitva a vár elő- és utószezonban? _____

főszezonban? _____

b) Miért tarthat hosszabb ideig nyitva főszezonban? _____

Táplálkozz egészségesen!

1. Olvasd el az öt napra szóló iskolai étlapot!

Étkezések /napok	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
Tízórai	Tea, körözöttes barna kenyér, retek	Kakaó, margarinos korpás zsemle sonkával	Tej, gabona-pehely	Tejeskávé, kalács dzsemmel	
Ebéd	Paradicsom-leves, csirkepörkölt pirított tarhonyával, céklasaláta		Kertészleves, rántott hal-szelet burgonya-pürével, uborkasaláta	Húsleves, tökfőzelék fasírttal	Lencseleves füstölt hússal, meggyes rétes
Uzsonna	Gyümölcsjoghurt, vajás bordás	Kenyér, kenőmájas, zöldhagyma		Pogácsa, narancs	Túró Rudi, rozsos kifli

2. Keretezd be az alábbi táplálékok közül

- zölddel azokat, amelyekből a legtöbbet kell fogyasztanunk,
- barnával, amelyek fontosak szervezetünk számára,
- pirossal azt, amelyből csak ritkán és keveset együnk!

tej – tejtermékek

hal, csirkehús

zöldségek

ásványvíz

gyümölcsök

kenyérfélék

sült és főtt tészták

sertéshús

édességek

szénsavas üdítők

főzelékek

gyümölcslevek

3. Egészítsd ki a táblázat üres ablakait egészséges ételféleségekkel!

4. Húzd alá az étrendben a szerinted legegészségesebb ételeket!

5. Következtess, hogy miből készülhet a kertészleves! Írd le! Készíts rajzot is!

12

3

5

3

Paprikás kevert túró

Egy tálban alaposan törj össze 50 dekagramm tehéntúrót egy villa segítségével! Keverd össze egy kis fej reszelt vöröshagymával, egy kávéskanál mustárral, egy csipet fehér borssal, egy deciliter tejföllel! Dolgozd össze az anyagokat, majd kóstold meg! Ha szükséges, tegyél hozzá egy kis sót!

Bélelj ki egy másik tálat folpakkal úgy, hogy a fólia széle kilógjon! Szorosan nyomd bele a túrót a tálba, majd tedd hűtőszekrénybe! Egy-két óra múlva már tál-cára boríthatod. Húzd le róla a fóliát! Díszítsd piros paprikával és snidlinggel (meté-lőhagymával)!

Még gazdagabb lesz a tál, ha körberakod salátalevelekkel, retekkel, zöldpapriká-val, paradicsommal. A legfinomabb, ha pirítós kenyérrel tálalod. Nagyon egészséges uzsonna vagy vacsora lesz belőle.

Gyerekek főzőkanállal című könyv alapján

1. a) Írd ki a szövegből a paprikás túró hozzávalóit!

6

b) Húzd alá a hozzávalók közül azokat, amelyekkel ízesítetted a túrót!

4

2. Sorold fel, hogy mitől lesz még vitamindúsabb az uzsonna!

4

3. Fejezd be a megkezdett mondatot!

1

A hagymát azért kell lereszelni, hogy _____

4. Keretezd be a szövegben, hogy mivel díszítheted az ételt!

2

5. Húzd át azt az eszközt, amelyik felesleges a paprikás túró elkészítéséhez!

1

Mi kerül a tájékoztató füzet adatlapjára?

1. Bizonyára ráismersz a következő adatlapra.

Töltsd ki a szüleidre és a rád vonatkozó adatokat!

A címeknél a következőket sorold fel:
irányítószám,
a település neve,
az utca, út, tér neve,
a házszám (emelet, ajtó)!

A tanuló személyi adatai

Név: _____

Lakcím: _____

Telefon: _____

Apa (gondviselő) neve: _____

Napközben elérhető cím: _____

Telefon: _____

Anya születési neve: _____

Napközben elérhető cím: _____

Telefon: _____

Változások: _____

2. Indokold meg, miért fontos tudnia tanítódnak, hogy a szüleid napközben hol érhetőek el!

3. Sorold fel, hogy szerinted mik kerülhetnek a változások soraiba!

3

3

3

1

2

4. Töltsd ki a táblázatot az iskolára vonatkozóan!

Iskolai fogadóórák		
Tantárgy	Név	Fogadóideje
Igazgató		
Osztályfőnök		
Napközis nevelő		
Magyar nyelv		
Magyar irodalom		
..... nyelv		
Matematika		
Környezetismeret- Természetismeret		
Ének-zene		
Rajz és vizuális kultúra		
Technika és életvitel		
Testnevelés és sport		

5. Töltsd ki ezt a táblázatot is! Legalább három eseményre szóljon a meghívás.

A meghívás		Osztályfőnök kézjegye	Szülő aláírása
időpontja	tárgya		

Kommunikáció – kapcsolatteremtés, tájékoztatás, hírközlés

Az elmúlt 100 év folyamán egyre gyorsabbá és egyszerűbbé vált az üzenetek elküldése és fogadása. A rádió és a televízió működése a hang és a kép rádióhullámokká alakításán alapul. A hullámok a levegőben vagy kábeleken jutnak el a rádió- és tévékészülékekbe, amelyek visszaalakítják a hullámokat képpé és hanggá. Elsőként az olasz Marconi (markóni) továbbított információt rádióhullámokkal 1894-ben. Az Egyesült Államokban minden embernek legalább két rádiókészüléke van, Kínában pedig legalább 230-250 millió tévékészülék üzemel.

A műhold ember nélküli automata, amely a Föld körül kering. A fellőtt információt, telefonbeszélgetést vagy tévéképet a műhold igen nagy távolságra képes továbbítani. Az első műholdat, a Szputnyik-1-et a Szovjetunióból bocsátották Föld körüli pályára, 1957. október 4-én.

A számítógép olyan elektronikus eszköz, amely az embernél több milliószor gyorsabban tud elvégezni számításokat. Az első elektronikus számítógép 1945-ben készült és 30 tonnát nyomott. A mikrochip (mikrocsip) feltalálása óta több ezer alkatrészt lehet elhelyezni egyetlen, öt négyzetmilliméteres lapocskán. A számítógép mára ugyanúgy elterjedt, mint az autó, hiszen az élet szinte minden területén alkalmazható. Az IBM egyik számítógépe 1997-ben legyőzte Garri Kaszparov sakkvilágbajnokot is.

Az internet nemzetközi számítógépes hálózat, amely magánemberek és cégek között teremt kapcsolatot. Napról napra egyre többen csatlakoznak a netre, 1999 elején már mintegy 150 millióan használták, 2000 végére ez a szám elérte a 400 milliót: ennyien vásároltak, intézték banki ügyeiket, kerestek információt vagy játszottak vele.

Tények, rekordok, érdekességek *című könyv alapján*

1. Írd ki a szövegből a kommunikáció eszközeinek a nevét!

5

2. Húzd alá a szövegben!

5

Hogyan működik a rádió és a tévé?

Mi a műhold, a számítógép és az internet?

3. Írd ki a szövegből a dátumokhoz kapcsolódó tényeket és eseményeket!

6

1894: _____

1957. okt. 4.: _____

1945: _____

1997: _____

1999 eleje: _____

2000 vége: _____

Hogyan válogass a televízió műsoraiból?

Napjainkban a gyerekek sajnos túl sokat nézik a televízió adásait, gyakran válogatás nélkül. Reméljük, hogy te a szüleid segítségével választasz műsorokat, és nem töltesz hosszú időt a készülék előtt.

1. Tanulmányozd a csatornák műsorkínálatait!

Mindenki csatornája	NAPSUGÁR CSATORNA	Ismeretterjesztő filmek csatornája	
8.00 Gyerekeknek Rajzfilmek	7.00 Hol volt, hol nem volt Mesék	8.00 Meghökkenítő tudomány	8.00 Fejezetek az állatvilág történetéből
8.35 Az ezüst vadló Rajzfilmsorozat	8.05 A repülő tornacipő Ifjúsági film	8.30 Vadregényes tájakon	9.00 A Föld legviccesebb állatai
9.35 Pizsamaparti Gyermekfilmsorozat	9.35 Kölyökklub	9.30 Sziklamászók	10.00 Elefántmentés
	14.30 Talpalatnyi zöld	14.00 Különleges építmények	13.00 Vadnak született
15.00 Majom a családban Ifjúsági film		15.00 A 21. század helikoptere	
19.25 Esti mese			18.00 A természet világa

2. Következtess, hogy a hét melyik napjának műsorait olvashattad!

_____ vagy _____, mert _____

2

3. Válaszolj a kérdésekre!

a) Kiknek ajánlanád a 4. csatorna műsorait? _____

b) Nevezd el a 4. csatornát műsorai alapján! Írd a nevét az utolsó ablakba!

c) Tervezz a csatornáknak emblémát a nevük alatti üres helyre!

6

4. Jelöld meg!

*-gal azt a csatornát, amelyik a legkorábban kezdi adását!

☺-jel azt, amelyik lefekvéskor is gondol a gyerekekre!

5. Tervezd meg, hogy melyik műsorokat nézed meg a kínálatból, ha kb. két órát tölthetsz tévénézéssel ezen a napon! Karikázd be a kiválasztott adásokat!

2

Fogalomtár

aszal: szárítással tartósít

Bajorország: Németország egyik tartománya (területe)

beporzás: a virágport a rovarok, a víz vagy a szél egyik virágról a másikra átviszik

cukorbeteg: a szénhidrátok működésével kapcsolatos betegsége van

dzsungel: őserdő

elektromos: villamossággal kapcsolatos

ellenszer: valamely nemkívánatos dolog hatását csökkenti vagy megszünteti

hatékony: hatásos

illusztráció: a szöveget magyarázó, értelmező rajz, kép

információ: felvilágosítás, tájékoztatás, hír

internet: a világot behálózó számítógépes rendszer

karmester: a zenekar vagy énekar vezetője; itt: a játék irányítója

Kína: hatalmas ország Ázsiában, fővárosa Peking

koreográfus: színpadi táncokat tervező táncművész

memória: emlékezőképesség

menetrend: rendszeresen közlekedő járművek útvonalának, indulásának, érkezésének a rendje

mészkö: kőzet, hegységek anyaga

műemlék: értékes régi épület, szobor, emlékmű, amelyet szeretnénk megtartani az utókor számára

műszer: nagy pontossággal mérő eszköz

nemez: gyapjából tömörített anyag

nemzeti park: környezetünk legbecsesebb természeti és kulturális értékeinek őrzője

reagál: válaszol

rendező: színdarabok színpadra állítását irányítja

rönk: kivágott fa legallyazott törzse

színlap: színdarab címét, szereposztását tartalmazó plakát

szirup: sűrű oldat

távirat: távírón továbbított üzenet

tus: írásra, rajzolásra használt fekete festék

űrlap: kitöltendő nyomtatvány

Irodalomjegyzék

Lityinyeckij A természet mint barométer. Fordította: *Soproni András*. Móra, Bp., 1986

Védett madarak kislexikona. Anno, Bp., 1999

A természet csodái. Interprint, Bp., 1988

Anne-Marie Dalmais – Annie Bonhomme 366 és négy történet a természetről. Móra, Bp., 1977

Dr. Kádár András – Gaál Éva A vér csodái. Móra, Bp., 1974

Havril–Szabó–Tarnay A Nyitnikék kalendárium. RTV – Minerva, Bp., 1985

Bíró Ferencné – Csorba Csaba Az ókori görögök és rómaiak élete. Móra, Bp., 1983

Kíváncsiak klubja. RTV – Minerva Bp., 1978

Tóth Dóra Honfoglalás és őstörténet. Aquila, Debrecen, 1996

Valentina Beggio 366... sőt több kérdés és felelet. Móra, Bp., 1993

Tények, rekordok, érdekességek. Tessloff és Babilon Kiadó, Bp., 2001

Öveges József Kísérletek könyve. Anno – IMD, Bp., 1996

Rázsó Katalin – Nagy Lajos Játsszunk együtt! Szalay Kiadó, Kisújszállás, 1999

Kis Jenő – Kis Jenőné De jó játék ez, gyerekek! Tankönyvkiadó, Bp., 1976

Anna Jablonska Játék az anyaggal. Magyar Könyvklub, Bp., 1997

Unatkozom! Mit csináljak? Móra, Bp., 1977

Évszakok könyve. Fordította: *Törőné Tóth Katalin* Holló és Tsa, Kaposvár, 2000

Julius Schwartz – Gaál Éva Mindennapi varázslatok. Fordította: *Vámos Magda* Móra, Budapest, 1979

Tartalom

Bevezető.....	3	Rakétakilövő állomás – békátánccal egybekötve.....	25
TITOKZATOS TERMÉSZET	4	Két játék egyben – Ludas Matyi játékkártya	26
Egy időjós növény.....	4	Titkos karmester.....	27
Gyökerek és hajtások	5	Saroklabda.....	28
Csigatempó.....	6	Karcolós	29
Védett madarak	7	MINDENNAPI SZÖVEGEK	30
Bambuszmedve	8	A lándzsás útifű – a köhögés hatékony ellenszere.....	30
A hód – az állatvilág építőmestere.....	9	Tájékozódás a menetrendben.....	31
Tíz hódot telepítettek a Hanságba.....	10	Hogyan kell táviratot küldeni?.....	32
A szorgalmas gumilabda	11	Hogyan kell megírni egy képeslapot?.....	33
A Tordai-hasadék	12	Állatkert az erdő közepén – térképolvasás.....	34
Égszakadás, földindulás!.....	13	Színházműsor	36
ÉRDEKESÉGEK A MÚLTBÓL ÉS A JELENBŐL.....	14	A nagyvázsonyi Kinizsi-vár.....	38
A kalendárium története	14	Táplálkozz egészségesen!	40
Olimpia – régen.....	15	Paprikás kevert túró	41
Mióta használunk zsebkendőt?	16	Mi kerül a tájékoztató füzet adatlapjára?	42
Vidám disznótorok	17	Kommunikáció – kapcsolatteremtés, tájékoztatás, hírközlés.....	44
Étkezési szokások böjt idején	18	Hogyan válogass a televízió műsoraiból?.....	45
Az evőeszközök története	19	Fogalomtár	46
Milyenek a házak hideg éghajlat alatt?	20	Irodalomjegyzék.....	47
Milyenek a házak a meleg éghajlat alatt?	20		
Őseink otthona	22		
SZÓRAKOZTATÓ KÍSÉRLETEK ÉS JÁTÉKOK	23		
Reszkess, piszok!	23		
Tojás-tengeralattjáró.....	24		

*A szerző megnevezése nélkül közölt olvasmányok
Burai Lászlóné és dr. Faragó Attiláné írásai,
átdolgozásai vagy válogatásai.*

AP-030121

